

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

У статті наведено напрями вдосконалення державного регулювання соціо-еколого-економічного розвитку регіонів України на інноваційній основі. Окреслено особливості інноваційно орієнтованого регіонального розвитку та представлено інституційне забезпечення державного регулювання соціо-еколого-економічного розвитку регіону.

Ключові слова: державне регулювання; соціо-еколого-економічний розвиток; регіони; інновації.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Необхідність переходу до сталого розвитку передбачає усунення суперечностей між розвитком економіки та станом довкілля, перегляд існуючої парадигми соціально-економічного зростання національної економіки з урахуванням інноваційного чинника, формування нового теоретичного та методологічного забезпечення розвитку регіонів України.

З огляду на це застосування тих чи інших механізмів державного регулювання соціо-еколого-економічного розвитку регіонів України вимагає теоретичного обґрунтування їх взаємоузгодженості, комплексного їх практичного використання, збалансованості ресурсного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розробки теоретичних, методологічних засад і практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання соціо-еколого-економічного розвитку регіонів України набуває важливого значення для держави і є актуальною на сучасному етапі розвитку. Питання державного регулювання розвитком регіонів викладено в працях Г. Атаманчука, В. Кампа, В. Афанасьєва, В. Авер'янова, В. Бакуменка, О. Керецмана, В. Князева, В. Куйбіди, Л. Мамута, В. Мартиненка, О. Молодцова, Н. Нижник, О. Руденко, О. Сосніна, М. Пухтинського, В. Троня, І. Розпутенка, Ю. Сурміна, О. Сушинського, В. Тертички, Ю. Шарова, В. Токовенко та інших. Віддаючи належне наявним здобуткам, слід зазначити, що недостатньо вивченими залишаються деякі питання, що пов'язані з інституційним забезпеченням соціо-еколого-економічного розвитку регіону, на сьогодні не розроблено механізми комплексного моніторингу соціо-еколого-економічного розвитку регіону, наявний високий рівень невизначеності стратегічних пріоритетів соціо-еколого-економічного розвитку регіону в кризовий та посткризовий періоди.

Постановка завдання. Метою статті є представлення комплексу пропозицій щодо вдосконалення державного регулювання соціо-еколого-економічного розвитку регіону на інноваційній основі.

Вклад основного матеріалу дослідження. Найбільш помітною загальносвітовою тенденцією сучасного суспільного розвитку є перехід до нової економіки, що базується на інтелектуальних ресурсах, інформаційно-комунікаційних технологіях, наукоємних виробництвах, різноманітних послугах, що створюють якісно новий технологічний рівень усього національного господарства. Розвиток нової економіки є головною запорукою забезпечення високого, стійкого і якісного економічного зростання. У багатьох країнах Заходу нова економіка забезпечує до 30 % зростання ВВП.

У сучасній економіці України роль інновацій значно зросла. Без застосування інновацій практично неможливо створити конкурентоспроможну продукцію, що має високий ступінь наукоємності і новизни. У ринковій економіці інновації являють собою ефективний засіб конкурентної боротьби, оскільки зумовлюють створення нових потреб, зниження собівартості продукції, сприяють припливу інвестицій, підвищенню іміджу виробника нових продуктів, відкриттю і захопленню нових ринків, у тому числі і зовнішніх.

Наукові дослідження та розробки стають обов'язковим компонентом бізнес-процесів все більшої кількості компаній. Сучасне підприємство, функціонуючи в складному суспільно-економічному середовищі, повинно постійно створювати і впроваджувати різного роду інновації, що забезпечують його ефективність у ринковій економіці [3, с. 17].

Визначальними чинниками регіонального розвитку на інноваційних засадах є:

– науково-технічна революція, яка орієнтована до створення широкого спектра нових послуг, пов'язаних з інформаційними технологіями, комп'ютеризацією, новими способами комунікацій;

– структурно-технологічна перебудова матеріального виробництва, яка орієнтована на зростання попиту на ділові послуги й активізацію непрофільних підрозділів організацій, що спеціалізуються на інноваційних послугах.

Інноваційний процес являє собою єдиний потік. Його окремі стадії – наукова розробка технічної ідеї, нової технології, доведення її до промислового використання, отримання нового продукту, його комерціалізація – значно різняться з погляду організації праці, методів управління та фінансування тощо. Але тим не менше, ці стадії взаємозумовлені і забезпечують успіх інноваційного процесу при інтеграції їх у єдине ціле. Саме інноваційна система об'єднує всі ці стадії в єдиний інноваційний процес.

Інноваційну систему варто розглядати як цілісну сукупність взаємодіючих державних та недержавних інституцій, що здійснюють перетворення наукових знань у нові види конкурентоспроможної продукції та послуг з метою забезпечення соціально-економічного зростання. В основу наведеного визначення покладено процес виробництва інновацій певною сукупністю організацій.

Існують й інші визначення. Найчастіше використовується трактування інноваційної системи як сукупності суб'єктів та інститутів, які спільно і кожен окремо здійснюють свій внесок у відтворення, зберігання, поширення і використання знань з метою отримання нових продуктів, технологій і послуг для задоволення потреб особистості та суспільства.

В цілому прогрес у інноваціях базується на складній системі взаємодії елементів, що виробляють різні типи знань та трансформують їх у практичне застосування. Ефективність інноваційного процесу багато в чому визначається тим, яким чином основні дійові особи взаємодіють один з одним як елементи єдиної системи створення і використання знань та технологій.

Саме рівень і якість технологій визначає успіх та ефективність створюваних продуктів, процесів і послуг.

Зокрема, вирішення завдання інноваційного розвитку регіонів передбачає необхідність організації економіки нового типу, де основою є трансформація наукового знання в технології управління виробництвом і в технології виготовлення продукції з цими параметрами на рівні світових стандартів.

В умовах більшості регіонів України, для яких характерні високий знос основних фондів, технологічне відставання виробництва, низька продуктивність праці, відсутність дієвих маркетингових технологій, брак кваліфікованих кадрів, відсутність корпоративних технологій управління, ключовим стратегічним засобом розвитку є трансферт (передача) наявних на світовому ринку і подальша розробка власних технологій, спрямованих на розвиток людини, господарства та збереження навколишнього середовища[5, с. 38].

У сформованих умовах завдання забезпечення гідного життєвого рівня населення виявилось набагато складнішим і важчим, ніж це уявлялося. Незважаючи на досить тривалий період розвитку регіонів України в умовах ринкової економіки та демократичних форм організації суспільства, істотних зрушень у подоланні технологічного й економічного відставання так і не відбулося [2].

Таким чином, єдиними невичерпними джерелами людської продуктивності, що забезпечують соціо-еколого-економічний розвиток регіону на тривалий період, є науково-технічні та соціальні інновації, причому не абстрактно, як потенціал індивідумів, а як потенціал дослідних та виробничих одиниць. Основна мета при цьому, зводиться до того, щоб зробити регіон конкурентоспроможним динамічним економічним простором, що ґрунтується на економіці знань.

Першочергова мета переходу до концепції соціо-еколого-економічного розвитку регіону на інноваційній основі – збереження статичної та динамічної ефективності, що передбачає створення економічних стимулів шляхом упровадження інновацій, забезпечення привабливості місця розташування виробництва і відповідного внеску в загальноукраїнську економічну стабільність. Головна мета державного регулювання соціо-еколого-економічного розвитку регіону – довгострокове забезпечення добробуту населення та можливостей регенерації природної системи. Для цього потрібно скоротити видобуток первинних енергоносіїв, знизити рівень загального вилучення сировини з природи, а також зменшити негативні наслідки від використання земельних ресурсів, активно захищати біологічне різноманіття навколишнього середовища, знизити рівень ризику технічних помилок, наприклад, щодо використання атомної енергії.

Перехід до соціо-еколого-економічного розвитку регіону на інноваційній основі передбачає формування ефективної просторової структури економіки регіону при дотриманні балансу інтересів інших регіонів країни, що зумовлює необхідність розробки і реалізації програм соціо-еколого-економічного розвитку регіону, а також подальшої інтеграції цих програм при розробці державної політики сталого розвитку (рис. 1). У період переходу більшості соціалістичних країн до ринкової економіки і демократичних форм управління в суспільній свідомості закріпилася тверда впевненість у тому, що піднесення національного виробництва та істотне зростання добробуту людей має здійснитися в цих країнах в осяжній перспективі за рахунок упровадження програм сталого розвитку[6, с. 8]. Але, на жаль, цей період дуже затягнувся.

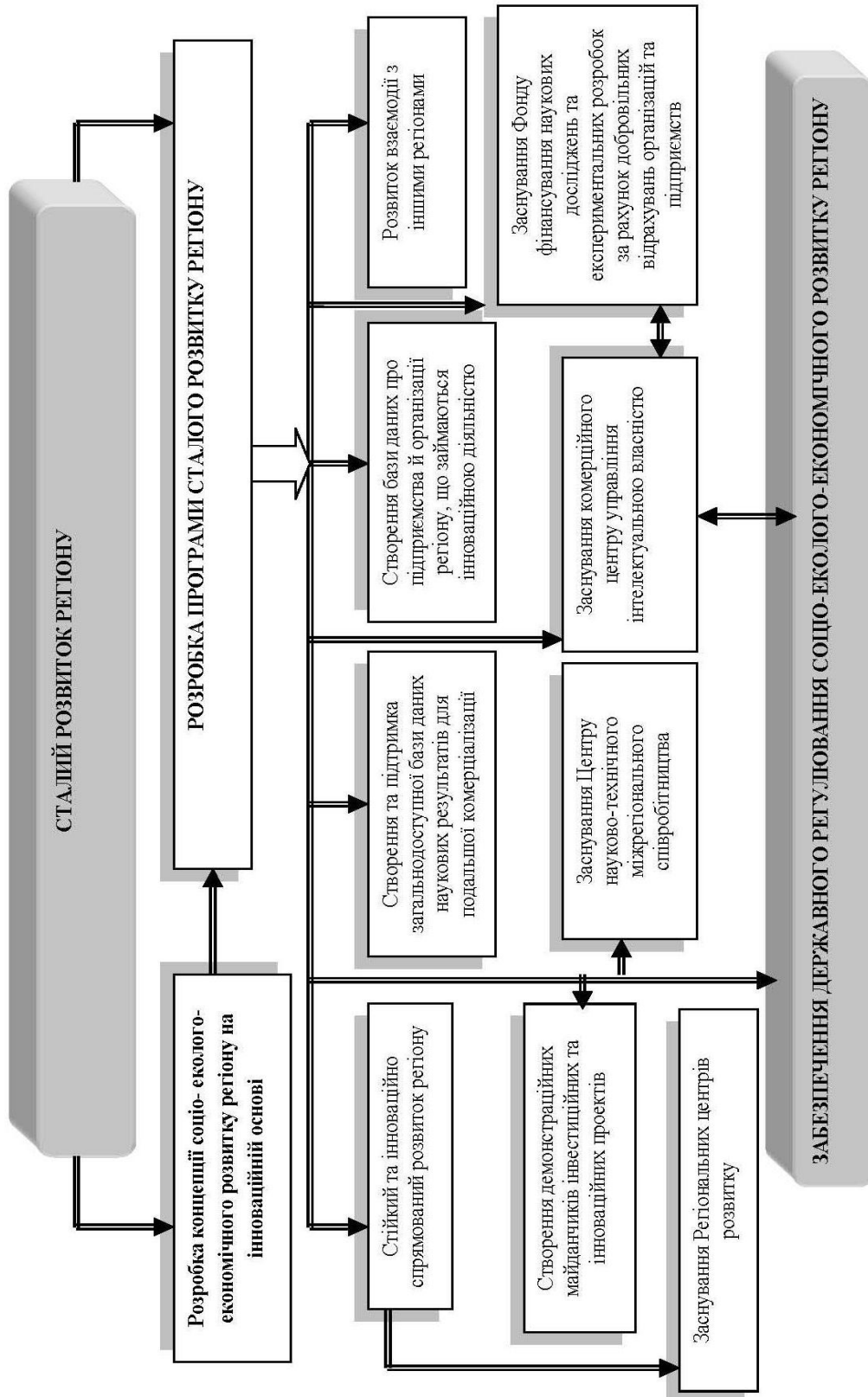

Рис. 1. Інституційне забезпечення державного регулювання соціо-еколого-економічного розвитку регіону на інноваційній основі
 Джерело: запропоновано автором

Проблеми, які вирішуються в кожному регіоні, повинні відповідати загальнодержавним завданням, але при цьому необхідно враховувати регіональні особливості, що передбачає, зокрема:

- формування регіонального господарського механізму, що регулює соціо-еколого-економічний розвиток на основі раціонального природокористування і мінімізації антропогенного впливу на навколишнє середовище;

- проведення природоохоронних заходів на сільсько- і незабудованих територіях міст, інших населених пунктів і в приміських зонах, включаючи їх санітарне очищення, рекультивацию земель, озеленення та благоустрій;

- здійснення заходів щодо оздоровлення населення, розвитку соціальної інфраструктури, забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя;

- розвиток сільського господарства на основі екологічно прогресивних агротехнологій, що пристосовані до місцевих умов, реалізацію заходів з підвищення родючості ґрунтів та їх охорони від ерозії та забруднення, а також створення системи соціального захисту сільського населення;

- трансформацію регіональної промислової системи з урахуванням господарської місткості локальних екосистем;

- забезпечення регіону новими видами послуг, зумовлених результатами інноваційної діяльності;

- стимулювання інноваційної активності підприємств та організацій сфери послуг регіону, зростання конкурентоспроможності надаваних послуг на основі результатів науково-технічної діяльності;

- правове регулювання і захист інтересів суб'єктів інноваційної підприємницької діяльності регіону;

- створення сприятливих умов для розвитку конкурентного середовища в інноваційній сфері, а також підтримку інноваційних і підприємницьких структур регіону;

- формування сучасної інноваційної інфраструктури в регіоні;

- забезпечення взаємодії різних елементів регіональної інноваційної системи шляхом розвитку системи державно-приватного партнерства;

- формування системи інформаційно-консультаційного забезпечення інноваційної діяльності в регіоні, яка буде служити сполучною ланкою між інноваторами та інвесторами;

- розвиток інноваційної культури в підприємницькому середовищі на основі використання нових освітніх технологій, науково-просвітницької роботи та засобів масової інформації;

- розвиток інноваційної інфраструктури регіональної інноваційної системи: технопарки, бізнес-інкубатори, навчально-ділові центри, центри трансферу технологій та інші спеціалізовані організації;

- підтримку створення та розвитку малих інноваційних підприємств при наукових установах та вищих навчальних закладах і залучення інновацій у господарський оборот.

Важливе значення має розробка комплексних міжрегіональних схем, що охоплюють території декількох регіонів. Програмні та прогнозні документи державного рівня мають бути орієнтиром при розробці регіональних програм переходу до сталого розвитку та разом з відповідними правовими актами та нормативами визначати еколого-економічні умови їх реалізації.

Висновки. Таким чином, розв'язання завдань державного регулювання соціо-еколого-економічного розвитку регіону, перш за все, повинне забезпечуватися за рахунок розробки системи програмних і прогнозних документів: стратегії сталого розвитку довгострокового характеру; довго-, середньо- і короткострокових прогнозів, які включають як складовий компонент прогноз економічних та соціальних змін, а також прогноз змін навколишнього середовища й окремих екосистем у результаті господарської діяльності. А впровадження пропозицій щодо формування профільних інституційних структур забезпечить високий рівень обґрунтованості державно-управлінських рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алимов О. М. Стратегічний потенціал – сукупні можливості національної економіки по досягненню цілей збалансованого розвитку / О. М. Алимов, В. В. Микитенко // Продуктивні сили України. – 2006. – № 1. – С. 135–151.
2. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти : у 2 ч. / Міжнар. рада з науки (ICSU) [та ін.]; наук. кер. М. З. Згуровський. – К. : НТУУ «КПІ», 2009. – Ч. 2. Україна в індикаторах сталого розвитку. Аналіз. – 200 с.
3. Згуровский М. З. Глобальное моделирование процессов устойчивого развития в контексте качества и безопасности жизни людей (2005–2007/2008 годы) / М. З. Згуровский, А. Д. Гвишиани. – К. : Политехника, 2008. – 331 с.
4. Концепція переходу України до сталого розвитку // Вісник НАН України. – 2007. – № 2. – С. 15–44.
5. Куценко В. І. Сталий розвиток: стратегія і тактика формування через призму соціогуманітарної сфери / В. І. Куценко; за наук. ред. д. г.-м. н., проф. С. О. Лизуна; Державна установа «Інститут техніки природокористування та сталого розвитку національної академії наук України». – К. : ДУ ІСПС НАН України, 2012. – 168 с.
6. Шкарлет С. М. Формування стратегії сталого розвитку економіки України бінарного типу / В. В. Микитенко, С. М. Шкарлет // Економіст. – 2012. – № 1. – С. 7–16.

Л. В. Антонова,
ЧГУ им. Петра Могилы, Николаев, Украина

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОЦИО-ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ НА ИННОВАЦИОННОЙ ОСНОВЕ

В статье приведены направления усовершенствования государственного регулирования социо-эколого-экономического развития регионов Украины на инновационной основе. Определены особенности инновационно ориентированного регионального развития и представлены институциональные составляющие государственного регулирования социо-эколого-экономического развития региона.

Ключевые слова: государственное регулирование; социо-эколого-экономическое развитие; регионы; инновации.

L. Antonova,
Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv, Ukraine

STATE REGULATION SOCIO-ECOLOGICAL-ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE ON THE BASIS OF INNOVATION

The directions of improvement of state regulation of socio-ecological-economic development of regions of Ukraine on an innovative basis are presented in article. Features of the innovative focused regional development are defined and institutional ensuring state regulation of socio-ecological-economic development of the region is presented.

Factors of regional development on an innovative basis are defined, namely: scientifically – technical revolution which is focused on creation of full range of services, connected with information technologies, a computerization, new ways of communications; structurally – technological reorganization of production of goods, focused on increase in demand for business services and activation of non-core divisions of the organizations specializing on innovative services.

Conceptual provisions of formation of innovative system are provided, its fillings are formulated intrinsic.

The purpose of transition to the concept of socio-ecological-economic development of the region on an innovative basis – preservation of static and dynamic efficiency is formulated, provides creation of economic incentives by introduction of innovations, ensuring appeal of location of production and the corresponding contribution to the all-Russian economic stability; and a main goal of state regulation of socio-ecological-economic development of the region – long-term ensuring welfare of the population and opportunities of regeneration of natural system. Solutions of problems of regional development in interrelation with nation-wide tasks and regional features are systematized.

Need of development of the strategic program and expected documents including interregional schemes and modeling development of territories of several regions is proved.

Key words: government regulation; ecological and socio-economic development regions; innovation.